

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Рациональне природокористування

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол №1 від 27 серпня 2020 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Раціональне природокористування
Викладач	Корнус Олеся Григорівна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
E-mail:	zavkafedry@sspu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=4736
Консультації	Консультації проводяться у вівторок о 14:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.

Анотація до дисципліни

Програма навчальної дисципліни „Раціональне природокористування”, складена відповідно до освітньо-професійної програми Географія, спеціальності 106 Географія, рівень вищої освіти: другий (магістерський).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості природокористування, природні ресурси, проблеми, що виникають у результаті хижацького ставлення до навколишнього середовища, принципи раціонального використання природних ресурсів, напрямки оптимізації компонентів географічної оболонки.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни: формування в магістрантів знань про особливості використання природних ресурсів в сучасний період, основні геоекологічні проблеми, пов’язані з цим, місце раціонального природокористування в системі сучасних наук.

Завдання курсу: детальний аналіз природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення природоохоронної діяльності.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2020
Освітній ступінь	магістр
Курс навчання	1
Семестр	2
Формат курсу	очний/заочний (дистанційний)
Обов’язкова / вибіркова	обов’язкова

Кількість кредитів/годин	8/240
Кількість розділів	2
Форма контролю	екзамен
Лекції	34/8 год.
Практичні заняття	34/8 год.
Консультації	2/2 год.
Самостійна робота	170/222 год.

Результати навчання

Знання	ПРЗ 1 ПРЗ 3 ПРЗ 8 ПРЗ 9	Знати сутність основних категорій філософії науки та географії, сучасні досягнення в їх предметній області та розуміти важливість майбутньої професійної діяльності у контексті загальноісторичного процесу. Володіти знаннями природничо-географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження тощо. Знати та розуміти географічні основи раціонального природокористування та охорони природи. Знати основні закономірності існування та розвитку геосфер, їх динаміки, компонентів, історії розвитку.
Уміння	ПРУ 3 ПРУ 7	Використовувати сучасні знання географічних наук для отримання нових наукових результатів у галузі географії. Оцінювати та прогнозувати вплив забруднень на природні ресурси, планувати природоохоронні заходи та аналізувати різноманітні шляхи раціоналізації природокористування
Комунікація	ПРК 2	Проявляти професійну толерантність до виявлення альтернативних принципів.

Тематичний план вивчення дисципліни

РОЗДІЛ І. Природні ресурси та природокористування

Тема 1. Предмет і завдання природокористування. Поняття про раціональне природокористування

1. Поняття природокористування і його складові частини.
2. Предмет, завдання дисципліни.
3. Завдання природокористування.
4. Види природокористування.
5. Принципи і закони природокористування.

Тема 2. Класифікація природних ресурсів

1. Природні ресурси та природні умови.
2. Класифікація ПР за характером вичерпності.
3. Класифікація ПР за здатністю до відновлення.
4. Функціональна класифікація природних ресурсів.
5. Регіональний кадастр природних ресурсів.
6. Оцінювання природних ресурсів.

Тема 3. Основні джерела, шляхи, масштаби забруднення природних ресурсів.

1. Види і масштаби забруднення навколишнього середовища.
2. Короткі характеристики найбільш поширених і небезпечних забруднювачів природних ресурсів.
3. Методи визначення якості та обсягів забруднень.

Тема 4. Відходи, класифікація, їх розміщення та утилізація.

1. Класифікація відходів.
2. Методи знешкодження відходів.

РОЗДІЛ II. Основи раціонального природокористування

Тема 5. Основи раціонального надрокористування.

1. Види використання надр.
2. Види права користування надрами.
3. Вплив господарської діяльності на надра.
4. Основи охорони та раціонального використання надр.

Тема 6. Основи раціонального землекористування.

1. Земельні ресурси та їх види.
2. Стан господарського використання земельних ресурсів.
3. Деградація ґрунтів та її види.
4. Забруднення ґрунтів.
5. Охорона та раціональне використання земельних угідь.

Тема 7. Раціональне використання водних ресурсів.

1. Структура та екологічні функції гідросфери.
2. Вплив господарської діяльності людини на гідросферу.
3. Типи забруднення поверхневих і підземних вод.
4. Антропогенний вплив на підземні води.
5. Світові проблеми прісної води.
6. Забруднення природних вод України.
7. Основні заходи щодо охорони і раціонального використання вод.
8. Принципи раціонального використання водних ресурсів.

Тема 8. Раціональне використання атмосферного повітря.

1. Роль атмосферного повітря на планеті.
2. Забруднення атмосфери.
3. Основні джерела антропогенного забруднення атмосфери.
4. Глобальне потепління (парниковий ефект).
5. Кислі атмосферні опади (кислотні дощі).
6. Самоочищення атмосфери, напрямки її захисту.
7. Охорона та раціональне використання атмосферного повітря.
8. Моніторинг атмосферного повітря.

Тема 9. Основи раціонального лісокористування.

1. Поняття про лісові ресурси.
2. Лісові ресурси планети та їх використання.
3. Лісові ресурси і рослинний світ України.
4. Лісокористування та його види.
5. Заходи з раціоналізації лісокористування.
6. Охорона та раціональне використання рослинного світу.

Тема 10. Раціональне використання біологічних ресурсів.

1. Тваринний світ.
2. Роль тварин ресурсів у господарській діяльності людини.
3. Вплив забруднень на тваринний світ.
4. Охорона та раціональне використання тваринного світу.
5. Рослинний світ.
6. Роль рослинних ресурсів у господарській діяльності людини.
7. Вплив забруднень на рослинний світ.
8. Охорона та раціональне використання рослинного світу.

Тема 11. Наукові основи раціонального природокористування та управління навколишнім середовищем.

1. Наукові основи раціонального користування та управління навколишнім середовищем.
2. Стандарти і нормативи якості навколишнього середовища.
3. Екологічна експертиза.
4. Економічні механізми природокористування.
5. Екологічний моніторинг навколишнього середовища.
6. Правове регулювання екологічних відносин.
7. Державне управління в галузі природокористування.
8. Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: виконання тестових завдань, самостійної роботи тощо; підготовки до практичних занять; робота з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме знання: понятійно-термінологічного апарату дисципліни.

Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й магістрантів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друковані книги, методичні посібники, телефони, планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка. Очікується, що роботи магістрантів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел списування, втручання в роботу інших магістрантів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі магістранта є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, контрольна робота з відкритими питаннями, заслуховування повідомлень магістранта з довідковою інформацією, реферати, створення презентації з її обов'язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на практичних заняттях, звіт з екскурсій до музеїв.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення магістранта в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне корегування самостійної роботи магістранта. Сюди входить: методи усного контролю – бесіда, розповідь, доповідь магістранта, роз'яснення, відповіді на запитання. Усний контроль проводиться майже на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома магістрантів на початку вивчення навчальної дисципліни. Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; написання рефератів; підготовка доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в журналі обліку роботи викладача. Бали, набрані магістрантом за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних магістрантом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

У кінці семестру проводиться підсумкова контрольна робота. До контрольних заходів допускаються всі магістранти незалежно від результатів поточного контролю.

Вид контролю – екзамен. Якщо магістрант виконав всі завдання практичних занять, звітував про результати самостійної роботи, написав підсумкову контрольну роботу, то він одержує відповідні бали за перераховані види роботи (не менше 35 балів) і допускається до здачі екзамену. На екзамен виділяється 25 балів. Екзамен проводиться згідно розкладу сесії та проходить в усній формі за білетами. Питання до підготовки до екзамену магістрант може отримати на кафедрі загальної та регіональної географії. Явка на екзамен магістрантів обов'язкова. У особливих випадках, зокрема в умовах дистанційного навчання, можливе складання екзамену за тестовою технологією.

Структура проведення семестрового контролю відображається та доводиться до відома магістрантів на першому занятті.

Для магістрантів заочної форми навчання підсумковий контроль проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії за обов'язкової присутності магістранта. Для складання підсумкового контролю магістрантами заочної форми навчання розробляються тести або контрольні роботи з відкритими питаннями. У відповідності до вимог, об'єктивна оцінка рівня знань з боку викладача здійснюється наступним чином: під час складання заліку з дисципліни кожен магістрант отримує завдання (тест або контрольну роботу). До залікової оцінки включається виконання самостійної роботи магістранта, яку він отримав під час попередньої сесії. Форма проведення: письмова або усна.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з раціонального природокористування; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому магістрант не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями природних ресурсів, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом раціонального природокористування.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення раціонального природокористування при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал з раціонального природокористування, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом раціонального природокористування; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про раціонального природокористування, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують магістранти

Поточний контроль											Разом	Екзам ен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11			
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	10	50	25	100
Контроль самостійної роботи													
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	5	2	25	

T1...T9 – теми курсу, K1 – контрольна робота

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основні

1. Дзяди́кевич, Ю. В. Заходи щодо раціонального використання природних ресурсів // Український журнал прикладної економіки. 2016. Том 1. № 1. – С. 83-91. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2203/1/14.pdf>
2. Лунева Е.В. Рациональное использование природных ресурсов: понятие и правовые критерии. Lex Russica. Теоретические проблемы отраслей права. 2017. № 8 (129). С. 61–72. <https://doi.org/10.17803/1729-5920.2017.129.8.061-072>
3. Ніколайчук Т. О. Взаємозв'язок національної природно-заповідної свідомості як суспільного феномену та раціонального природокористування. Економіка та держава. 2018. № 6. С. 105–112. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_8_46
4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / Суми : Унів. кн., 2016. 759 с.
5. Петрова Т.В. Рациональное использование природных ресурсов: понятие, принцип, полномочие, направление государственной экологической политики. Экологическое право. 2016. № 3. С. 29–34.
6. Сапко О.Ю. Раціональне природокористування: Конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2018. 115 с.
7. Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування / Под. ред. М. С. Мальованого. Львів ТзОВ "ЗУКЦ" 2020. 674 с. <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/attachments/2020/dec/22708/congressmonograph2020.pdf>

Додаткові

1. Корнус А. О. Охорона природи. Основи раціонального природокористування : практикум / А. О. Корнус, О. Г. Корнус ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – 40 с.
2. Коренюк П. І., Федулова С. О. К 66 Економіка природокористування. [Навчальний посібник]. – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. – 274 с. https://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Ekonomika-prirodokorystuvannya_Fedulova-S.O..pdf

Інформаційні ресурси

1. <http://www.eco.sumy.ua> / Сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області
2. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12> / Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»

